

KOSSUTH LAJOS TUDOMÁNYEGYETEM, DEBRECEN

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR

Fekete István – Hollósi Gábor

Serfőző József – Szabó Péter

Általános
és összehasonlító állatélettan

II.

KÉZIRAT

Változatlan utánnomás

TANKÖNYVKIADÓ, BUDAPEST 1971

TARTALOMJEGYZÉK

A NEUROSZEKRÉCIÓS ÉS HORMONÁLIS SZABÁLYOZÁS	3
Bevezetés	3
AZ IZELTLÁBUAK HORMONÁLIS VISZONYAI	10
A szemnyél-sinusmirigy-komplex és a carapaxmirigy szerepe a vedlésben	16
A corpora cardiaca	20
A rovarok prothoracalis mirigye	22
A ventralis mirigy	22
A rovarok pericardialis mirigye	23
A Dipterák endokrin, retrocerebralis komplexe	23
A gerinctelen állatok hormonálisan ható anyagainak természete és hatásmechanizmusa	25
A PAJZSMIRIGY (GLANDULA THYREOIDEA)	31
A pajzsmirigy csökkent és fokozott működésének következményei .	31
A pajzsmirigy működését befolyásoló tényezők	35
A pajzsmirigy ciklikus változásai	37
A MELLÉKVESE (GLANDULA SUPRARENALIS)	39
A mellékvesekéreg élettani szerepe	40
A mellékvese velőállományának hormonális tevékenysége	43
Az adrenalin periferiás hatása	44
Az adrenalin centrális hatása	45
A velőállomány hormontermelését befolyásoló tényezők	45
AZ IVARMIRIGYEK	47
A sexualis hormonok hatása	49
A nőstény emlős állatok ivarmirigyeinek és ivarszerveinek ciklikus változásai	51
A terhesség alatti hormonális viszonyok és a terhesség ideje ...	55
Az ivarmirigyek működését befolyásoló tényezők	56
AZ AGYALAPI MIRIGY (HYPOPHYSIS)	57
A HASNYÁLMIRIGY BELSŐELVÁLASZTÁSU FUNKCIÓJA	65
A MELLÉKPAJZSMIRIGY (PARATHYREOIDEA)	70

A KIVÁLASZTÁS ÉLETTANA	72
A belső környezet filogenezise és jelentősége. A homeostasis fogalma	72
A kiválasztás lehetséges utjai	73
A kiválasztás (excretio) fogalma. A kiválasztás alapvető mechanizmusai	75
A kiválasztott anyagok kémiai természete. A nitrogén anyagcsere végtermékek bioszintézise	76
A kiválasztó szervek működésének és a kiválasztás folyamatának vizsgálati módszerei	78
Az ozmo- és ionreguláció	79
AZ EGYSEJTŰ SZERVEZETEK KIVÁLASZTÁS ÉLETTANA, OZMO- ÉS IONREGULÁCIÓJA	82
Az egysejtű szervezetek különleges helyzete	82
Az egysejtű szervezetek kiválasztása	82
A kiválasztás lehetséges utjai és módjai	82
A kiválasztó szervecskék és a kiválasztás mechanizmusa ..	83
A kontraktilis vakuolumok telődési elméletei. A GOLGI-apparatus és az endoplazmatikus retikulum jelentősége a kiválasztás folyamatában	88
A kontraktilis vakuolumok működését befolyásoló tényezők .	90
A kiválasztott anyagok kémiai természete	90
Az egysejtű szervezetek ozmo- és ionregulációja	91
A GERINCTELEN ÁLLATOK KIVÁLASZTÁS ÉLETTANA, OZMO- ÉS IONREGULÁCIÓJA	93
A kiválasztó szervek és a kiválasztás mechanizmusa	93
A protonephridium	94
A metanephridium	96
A terminálisan "nyitott" metanephridiumok	97
A terminálisan "zárt" metanephridiumok. A MALPIGHI-edények	102
A kiválasztott anyagok kémiai természete	110
Változások a N-anyagcsere végtermékek kiválasztásában ..	220
A gerinctelen állatok kiválasztó mechanizmusának (vizeletképzésének) magasabbrendű szabályozása	111
A GERINCTELEN ÁLLATOK OZMO- ÉS IONREGULÁCIÓJA	112
Az ozmoreguláció	112
Az ozmokonformáló szervezetek	113
Korlátozott térfogati reguláció	113
Fejlett térfogati reguláció	115
Az ozmoreguláló szervezetek	116
A hyperozmotikus reguláció	116
Korlátozott hyperozmotikus reguláció	116
Fejlett hyperozmotikus reguláció	117
A hypoozmotikus reguláció	119

Az ionreguláció	119
Az ozmo- és ionregulációban résztvevő szervek	122
Az ozmo és ionregulációt befolyásoló tényezők. Az ozmo- és ionreguláció magasabbrendű szabályozása	123
A GERINCES ÁLLATOK KIVÁLASZTÁS ÉLETTANA, OZMO- ÉS IONREGULÁCIÓJA	125
A nephron szerkezete	125
A MALPIGHI-test	126
A tubulusok	128
A vese vérellátása. A vesekeringés sajátosságai	130
A vese idegei	135
A vizeletképzés mechanizmusa	135
A vizeletképzés első szakasza: A glomeruláris filtráció	136
A vizeletképzés második szakasza: A tubulusokban lejátszódó folyamatok	138
A tubuláris reabszorpciós folyamatok	139
A tubuláris szekréción folyamatok	142
A tubuláris elektrolit transzport	144
A tubuláris folyamatok néhány sajátossága	148
A vese koncentrálnó mechanizmusa	151
Az aglomeruláris vese vizeletképző mechanizmusa	154
Az extrarenalis kiválasztás	156
A vizeletürítés mechanizmusa	156
A kiválasztott anyagok kémiai természete	159
Változások a N-anyagcsere végtermékek kiválasztásában	160
A vese energiaforgalma	161
A vese működés idegi és hormonális szabályozása	162
Az idegrendszer és a vese működés kapcsolata	163
A vese működés hormonális szabályozása	164
A GERINCES ÁLLATOK OZMO- ÉS IONREGULÁCIÓJA	167
Az ozmoreguláció	167
Az ozmokonformáló szervezetek	167
Az ozmoreguláló szervezetek	168
A hypoozmotikus reguláció	168
A hyperozmotikus reguláció	168
Az ionreguláció	170
Az ozmo- és ionreguláció extrarenalis utjai	170
Az ozmo- és ionregulációt befolyásoló tényezők	172
Az ozmo- és ionreguláció magasabbrendű szabályozása	173
A vizürítés VERNEY-teóriája	174
A vízfelvétel szabályozása	174
A volumenreguláció	175
A MOZGÁSSZERVEK ÉLETTANA	177

AZ AMOEBOID MOZGÁS	177
Az amoeboid mozgás általános jellemzése	178
Az amoeboid mozgás sebessége és a mozgást befolyásoló tényezők	178
Az amoeboid mozgás teóriái	180
A CSILLÓS ÉS OSTOROS MOZGÁS	181
A csillós és ostoros mozgás anatómiai alapjai	181
A csillók és ostorok élettani szerepe	182
A csillós sejtek felépítése	183
A csillók felépítése	185
A csillómozgás sajátágai	186
A csillómozgás koordinációja	188
A csillómozgás sebessége és a csillócsapás frekvenciája	189
Az ostorok felépítése és az ostormozgás jellemzői	190
A csilló- és az ostormozgást befolyásoló tényezők	190
A csilló- és az ostormozgás teóriái	191
AZ IZOMMOZGÁS	192
<u>Az izommozgásról és az izmokról általában</u>	192
<u>A harántcsikolt izom felépítése és működése</u>	192
A harántcsikolt izmok előfordulása az állatokban	193
Az izmok vérellátása és beidegzése	193
A harántcsikolt izom mikroszkópos anatómiája	194
A harántcsikolt izom kémiai összetétele	199
A harántcsikolt izom fizikai sajátosságai	204
A harántcsikolt izmok funkcionális típusai	206
Vörös és fehér izmok	206
Tónikus és tetanikus izmok	206
Vétagmozgató izmok	207
Synergista-antagonista izmok	207
Intrafuzális izmok	208
A harántcsikolt izom működésének alapjelenségei	208
Vizsgálati technika	208
Az izomrángás	210
Az izomrángás görbéje	211
Az izomösszehúzódást befolyásoló tényezők	211
A kontraktura és a rigor	216
Az izomműködés kezdeti szakaszában megfigyelhető fizikai jelenségek	217
Az izomműködés elektromos jelenségei	218
Térfogatváltozások az izomműködésnél	231
Az izomműködés hőjelenségei	232
Az izomhang keletkezése	235
Az optikai sajátosságok változásai	235
Az izomösszehúzódás energiaforgalma	235
Az izomösszehúzódás molekuláris mechanizmusa	238

<u>A simaizom felépítése és működése</u>	243
<u>A szívizom élettana</u>	248
A HELYVÁLTOZTATÁS MÓDJAI ÉS MECHANIZMUSAI	250
A helyváltoztatás fogalma, a mozgás jellegét meghatározó tényezők	
Az egysejtűek és a gerinctelen állatok mozgástípusai ..	250
Az egysejtűek helyváltoztató mozgása	250
A csalánzók mozgása	252
A laposférgek mozgása	254
A gyűrűsférgek mozgása	256
A puhatestűek mozgása	260
Az izeltlábu állatok mozgása	261
A rákok mozgása	262
A rovarok mozgása	262
A rovarlárvák mozgástípusai	263
Helyváltoztatás izelt végtagokkal	263
Helyváltoztatás szárnyak segítségével	266
A tüskésbőrű állatok mozgása	268
A gerinces állatok mozgása	271
A halak mozgása	271
A kétéltűek mozgása	273
A hüllők mozgása	274
A madarak mozgása	275
A madarak járása	278
A madarak repülése	283
Az emlősök mozgása	285
A különböző állatok mozgási sebessége	284
AZ IDEGRENSZER ÉLETTANA	287
AZ IDEGRENSZER FIZIOLÓGIÁJÁNAK ALAPFOGALMAI	287
Inger, ingerlékenység, ingerület, alkalmazkodás	287
AZ EGYFÉLMAGVU EGYSEJTŰEK INGERÜLETFIZIOLÓGIÁJA ..	289
A CILIATÁK INGERJELENSÉGEI	291
A TÖBBSEJTŰEK INGERÜLETFIZIOLÓGIÁJA	293
Az inger felvételének és vezetésének fiziko-kémiai alapjai, potenciálok	295
Az ingerület vezetésének formái	301
Az ingerület vezetésének sebessége	302
Az ingerületáttevődés formái	305
Az idegrendszer működésének reflex elmélete	310
A DIFFUZ IDEGRENSZER ÉLETTANA	312
A CENTRALIZÁLT IDEGRENSZER FIZIOLÓGIÁJA	316
A férgek idegrendszerének működése	316
Az izeltlábuak idegfiziológiája	320

A GERINCESEK IDEGRENSZERÉNEK MŰKÖDÉSE	327
A gerincvelő anatómiája, gerincvelői reflexek	327
Az agytörzs szomatikus funkciója, az izomtónus és testtartás szabályozása	338
Az agytörzs irányítása alatt álló speciális reflexek	344
A köztiagy működése	346
A kisagy működése	349
Az előagy fejlődése, anatómiája	352
Az agykéreg kiirtásának következményei	353
Az agykéreg kiirtásának következményei	358
A feltétlen reflexek és az ösztönök	360
A feltételes reflexek kialakulása	361
Az alacsonyabbrendű állatok feltételes reflexei	364
A nagyagy féltekéinek gátlási folyamatai	366
Alvás és hipnózis	370
A jelzőrendszerek	372
A vegetatív idegrendszer és a hypothalamus	375
Központi vegetatív szabályozás	380
Hőtermelés és a hőszabályozás	384
AZ ÉRZÉKSZERVEK ÉLETTANA	390
Bevezetés	390
A GERINCTELENEK FÉNYÉRZÉKELÉSE	394
A facettás szem fiziológiája	396
A GERINCESEK FÉNYÉRZÉKELÉSÉNEK FIZIOLÓGIAI SAJÁTSÁGAI	402
Az ideghártya szerkezete és szerepe a látás folyamatában	405
A színlátás elmélete	408
MECHANIKAI ÉRZÉKELÉS	411
AZ EGYENSULYÉRZÉKELÉS FIZIOLÓGIÁJA	414
A VEGYI ÉRZÉKELÉS, SZAGLÁS	422
AZ IZÉRZÉKELÉS	424